sosyologca

2022, Sayı 24, Sayfa 57-60

BAYKAN SEZER'LE İLGİLİ TANIKLIKLAR*

Hayati TÜFEKÇİOĞLU**

Atıf: Hayati Tüfekçioğlu, "Baykan Sezer'le İlgili Tanıklıklar", *Sosyologca*, 24 (2022), s. 57-60.

ÖZ: Bu yazıda Baykan Sezer'in gerek öğrencisi olarak gerekse iş ve çalışma ilişkisi içinde 20 yıldan fazla süren bir birlikteliğin izdüşümü olan gözlemlerden bilim anlayışı ve bilimsel yazım tarzıyla ilişkili tanıklıklar aktarılmaktadır. Baykan Sezer, bir öğretim üyesi ve bir hoca olarak kendi çalışma tarzı ve disiplini ile çevresine bir yandan model bir yandan da şaşırtıcı bir örnek olarak hafızalardaki yerini almıştır. Bu yazıda aktarılanlar akademisyen kimliğinin yanı sıra insani ilişkilerdeki özgün tavrını da gözlemlerin yettiği ölçüde ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu şekliyle tarihe bir not da düşülmesi adına Baykan Sezer'in birinci kuşak öğrencilerinden biri olarak söz konusu tanıklıkların önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baykan Sezer, Sosyoloji, Tanıklıklar

Testimonies About Baykan Sezer

ABSTRACT: In this article, testimonies related to his understanding of science and scientific writing style are presented from the observations of Baykan Sezer, which is the projection of a collaboration that lasted more than 20 years, both as a student and in his work and study relationship. Baykan Sezer, as a lecturer and teacher, has taken his place in the memories as a model and a surprising example to his environment with his own working style and discipline. In addition to his academic identity, what is conveyed in this article tries to reveal his unique attitude in human relations to the extent of observations. As one of Baykan Sezer's first generation students, the testimonies in question are thought to be important in order to make a note of history in this way.

Keywords: Baykan Sezer, Sociology, Testimonies

Makale Türü : Hatırat

Geliş Tarihi : 14.09.2022
Kabul Tarihi : 21.11.2022

Giriş

Baykan Sezer'i lisans eğitimimin ilk yılında 1979'da tanıdım. Birinci sınıflara dersi yoktu ama 1980 ihtilali öncesi fakülte koridorlarında, hatta amfilerde, kimi zaman silahların da patladığı ortamda, yine bir olay sonrasında Baykan Sezer öğrencilere hitaben "çıkarımız olmayan çatışmada ne işiniz var" dediğinde bu sözün anlamını kavrayamamıştım. İkinci sınıftan itibaren "Tecrübi Sosyoloji" sertifika programını seçmiştim ve mezun olana dek derslerin dışında Baykan Sezer'in yoğun "Seminer" derslerine katıldım. Öğrencilik ilişkisi

* Bu yazı "Hatırat" türünde olduğu için hakem değerlendirmesine tabi tutulmamıştır.

** Prof. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, hayatius@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-8972-2928

yüksek lisans ve doktora dersleriyle devam etti. (Yüksek lisans ve doktora tezlerimi Korkut Tuna ile çalıştım.) Baykan Sezer'le 1989'da asistan olmamla başlayan iş ve akademik çalışma ilişkisi, iletişim sosyolojisi ve sokak isimleri hakkında yazdığım doçentlik eserlerini de kapsayacak şekilde birlikte çalışmalarımızla devam etti. Baykan Sezer, yirmi yılı aşan bir süreçte hayatımda önemli izler bıraktı. Kendisinden çok şey öğrendim, çok yararlandım. Ona çok şey borçlu olduğumu söylemeliyim. Bu yazıda öğrencilikten başlayarak iş ve çalışma ilişkisi boyunca, onun bilim anlayışı, bilimsel yazma tarzı ile de ilişkilendirilebilecek bazı tanıklıkları anlatacağım.

Baykan Sezer ve İnsani İlişkileri

Sezer'in bence en önemli özelliği insan ilişkilerinde koyduğu mesafe idi. Son derece nazik bu insanın başka insanlarla ilişkilerinde görünmez bir mesafe vardı. Mesela evine gittiğinizde size kahve ikram eder, sigara içilir ama işiniz dışında bir şey konuşamazdınız. Ne bölüm işleri ne ülkede ve dünyada olup bitenler… Başka türlü söylemek gerekirse Baykan Sezer'in insan ilişkileri çalışma ilişkisi ile sınırlıydı. İlk başlarda bunda genç olmamızın getirdiği hiyerarşik bir boyut olduğunu sanıyordum. Bir gün hocanın evinde gördüklerim bana yanıldığımı gösterdi. Evde kendi kuşağından ve bazan bilgisayarla ilgili bir sorun olduğunda bahsettiği, gıyaben tanıdığım iki arkadaşı vardı. Yere bir şey sermişler, bilgisayarı da üzerine koymuşlar, kıl testeresi ve başka aletlerle bilgisayara fiziki müdahale yapıyorlar. Tamir değil. Bilgisayarı kendi kullanımlarına uygun hale sokuyorlar. Bu noktada şimdilik "kendi kullanımına uygun hale sokma" sözünün altını çizmekle yetinelim. Biraz sonra işleri bitti. Herkes oturuyor. Uzun bir sessizlik oldu. Ve içlerinden biri artık biz kalkalım dedi. Hoca gülümseyerek başıyla onaylamakla yetindi. Çok şaşırmıştım. Nezaketen de olsa bir çay daha için bile demedi. O insanlar işleri bittikten sonra kalkmak zorunda kaldılar. Tıpkı Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışan, bu yüzden Baykan Sezer ile tez görüşmelerine senede birkaç defa tatillerde gelebilen, bölüm başkanları da Baykan Sezer'in arkadaşı olan Hacı Bayram Kaçmazoğlu'nun, Baykan Hoca ile tez dışında hiçbir şey konuşamaması, bir kez dahi "Erzurum nasıl? Sabahattin Bey'e selam ilet." demediğini söylemesi gibi…

Baykan Sezer'in insan ilişkileri çalışma ve işle sınırlıydı. Ortadaki işin dışında bir konuda da konuşmazdı. Daha doğrusu zaten hoca çok gerekmezse konuşmazdı. Hatta bölümden birine bir şey söylemesi, ikaz etmesi gerektiğinde bunu, sadece muhatapların anlayacağı şekilde bir resmi toplantıda ima yoluyla söyler veya bir yazısında aynı tarzda değinirdi. Benzer bir durumu Kemal Tahir'in evinde de gözlemledim. 1993 veya 1994 yılı olmalıydı. Baykan Sezer'in birinci kuşak lisans üstü öğrencilerinin tamamı doktoralarını bitirmişti ve Hoca hepimizi (Ertan Eğribel, İsmail Coşkun, Recep Ertürk, Oya Okan, Ufuk Özcan) toplayıp Kemal Tahir'in evine götürdü. Vakıf yöneticilerine bizi tanıştırmak, sunmak istemiş olmalıydı. Baykan Sezer en baştan teker teker bizi tanıttı. Oturduk. Uzun bir sohbet başladı. Çoğunlukla hatta hemen hemen sadece Halit Refiğ konuştu. Baykan Hoca belki en geride ve tam karşıma rastlayan bir yerde oturuyordu. Birkaç kez vücut dilinden söz almak istediğini fark ettim. Ama hepsinde vazgeçti. Sustu. Baykan Sezer o toplantıda hiç konuşmadı.

Yine bir başka gözlemim Kemal Tahir ile ilgili anı kitaplarıdır. Baykan Sezer-Kemal Tahir düşünsel yakınlığı bilinmektedir. İkisi arasında kişisel ilişki de olmalıdır. Sezer'in, nikahından sonra ilk iş eşini Kemal Tahir'e götürüp tanıştırdığını söylemesi, iki isim arasında kişisel ilişki olduğunu gösteren ciddi bir veridir. Ama ilişkinin bu boyutuna dair hiçbir bilgimiz yok. Baykan Sezer, Kemal Tahir ile ilgili tezler yönetti*, bazı ölüm yıldönümlerinde fakülte dışında

* Bunlar içinde Kemal Tahir'in Son Akşamı başlıklı yayınlanmamış tez ayrı bir öneme sahiptir.

Kemal Tahir programlarında konuştu[**] ama bunun dışında Baykan Sezer bize Kemal Tahir ile ilişkisine yönelik hiçbir şey anlatmadı. İlişkileri sadece birbirlerinin metinlerini okumak dışında da bir boyut taşıyor olmalı. Nerede, nasıl görüştüler, hangi konuları ele aldılar bilemiyoruz. Ben öğrenciliğim boyunca da Baykan Sezer'in derslerde Kemal Tahir'den bahsettiğini duymadım. Yukarıda belirtildiği gibi Kemal Tahir ile ilgili çok sayıda anı kitabı vardır, hatta bunlardan birinde Yılmaz Güney'in eve kapıdan değil de balkona atlayarak paldır küldür balkon kapısından girdiği bile anlatılır, ama hiçbir anı kitabında Baykan Sezer yoktur. Baykan Sezer'in insan ilişkilerinde temkinli ve mesafeli olması belki de, insan ilişkilerinin getireceği kimi yük ve sorunlardan da en alt düzeyde etkilenmesini ve zamanını ve enerjisini sadece kendi yapmak istediklerine harcamasını sağlıyordu ama bütünüyle bu ilişkilerden de uzak değildi. Fakültede değişik disiplinlerden insanlarla çalışma ilişkisi vardı ve bu son derece geniş ve zengin bir yelpazede karşımıza çıkıyordu. Baykan Sezer, tarihçiler, iktisatçılar, Türkologlar, coğrafyacılar, antropologlar, Yunan dili, Arap ve Fars dili vb hocalarının odasına gider gelir, niçin gittiğini anlatmaz ama biz daha sonra bir vesileyle birlikte çalışıldığını anlardık.

Akademik Çalışma ve Etik Anlayışı

Baykan Sezer çok gerekli olmadıkça konuşmazdı. Bu durumun metinlerine de yansıdığını söylemek kolaylıkla mümkündür. Baykan Sezer metinleri geliştirilmeye, genişletilmeye açıktır ama bu metinlerde gereksiz, atılacak, çıkartılacak, olmasa da metnin değerinden bir şey kaybetmeyeceği yerler, yani "fazla" yoktur. Bu durum, gereksiz ve fazlanın olmaması en çok dipnotlarda dikkat çeker. Hatta Baykan Sezer kimilerince az dipnot kullandığı için eleştirilir. Burada dikkat edilmesi gereken Baykan Sezer'in akademik etik konusunda son derece duyarlı olması, asla bunu ihlal etmemesi, fakat gereksiz dipnot da kullanmamasıdır. Buna bir örnek *Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı* kitabıdır. Bölümde çalışmaya başladıktan sonra Baykan Sezer'in basılacak kitaplarının son tashihini ben yapardım. *Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı* kitabının prova baskısını bu amaçla okuyordum. Kitabın daha başlarında bir V. Yüzyıl şairinin sözüne yer veriliyor ama dipnot veya kaynak gösterilmiyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse okurken "Bu kadar da olmaz!" sözü geçmişti içimden. Bunu okumam bitince Baykan Sezer'e söylemek üzere not aldım. Fakat kitabın sonunda "Bibliyografya Yerine" başlığı ile karşılaştım. İki buçuk sayfalık bir metin vardı. Klasik ve standart bir bibliyografya yerine Baykan Sezer bu kitapta yararlandığı temel kaynakları tek tek zikreden ve değerlendiren bir metin yazmıştı. Ve bu metnin sonlarında da V. Yüzyıl şairiyle ilgili kaynağı belirtiyordu. Yani Baykan Sezer bilimsel yazım tekniğinde de kendisini belirli bir kalıpla ifade etmek yerine kendi tarzını kullanmıştı.

Baykan Sezer Galatasaray Lisesi mezunuydu. Hayatında 6 yıla yakın bir dönemi kapsayan Fransa yılları vardı. Bölümde hocalığa başlayınca verdiği derslerde Fransızca kaynaklardan rahatlıkla yararlanıp oralardan "aktarabilirdi". Ama Baykan Sezer zor olanı seçmiş ve verdiği her dersi hazır kitaplardan, kalıplardan "aktarma" yerine temelden ve kendi tarzınca yeniden inşa etmişti. Bu nokta Baykan Sezer'in kendine has bir bilim anlayışı ve bilimsel yazım tarzı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Baykan Sezer'in bilim anlayışında da insan ilişkilerinde gördüğümüz, dikkat ve ihtiyatın önemli bir yeri vardır. Baykan Sezer'e göre mutlak ve değişmez bir gerçeklik yoktur. Batılı sosyoloji bilgi ve kuramlarına ihtiyatla yaklaşır. Sezer'e göre o bilgi ve kuramları bilmek, öğrenmek ve yararlanmak gerekir ama Batılı sosyoloji bilgi ve kuramları Batı toplumları için geçerli olsa bile tarihsel gelişme çizgisi ve

[**] Böyle bir toplantıda Baykan Sezer'in kendisine yöneltilen "Kemal Tahir Marksist miydi?" sorusuna "Kemal Tahir elbette Marx'ı okumuştu, iyi bilirdi. Kemal Tahir'in Marksist olup olmadığı ayrı bir konudur ama Marx yaşasaydı ve Kemal Tahir'i okusaydı, Marx Kemal Tahirci olurdu" cevabını vermesi ilginç ve önemlidir.

çıkarları farklı olan bizim toplumumuz için bütünüyle geçerli olmayabilir. Ve gerçeklik zaman içinde değişebilir, tıpkı insanlar gibi.

Olaylara Yaklaşım Tarzındaki "İhtiyat" ve Öngörüsü

Baykan Sezer'le uzun yıllar boyunca pek çok çalışma yapmanız ve bu çalışmalarda başarılı olmanız, yeni bir çalışmaya başlarken, onun size dikkat ve ihtiyatla yaklaşmasını engellemezdi. Bu tavrı hissederdim ve doğrusu bazen zoruma da giderdi. Bugün İstanbul Sosyoloji Bölümü'nde Baykan Sezer'e verilen yer, onun bu yaklaşımda ne kadar haklı olduğunun en somut kanıtıdır. Artık bölümdeki genel eğilim farklı bir çizgidedir ve bu genel eğilim içinde Baykan Sezer'e yer yoktur. Pek çok somut örnek vermek mümkün de olsa "ihtiyat"ın, Baykan Sezer'de çok önemli bir yer tuttuğunu göstermesi açısından bir öğrenci ödevine verdiği yazılı cevap yeterlidir."Kitaplığımın geleceği ile ilgili düşüncelerimi soruyorsunuz. Kitap almayı halen sürdürüyorum. Benden sonra ne olacağını soruyorsanız bir kuruma bağışlamayı düşünüyorum. Sorundur. Sizin bağışlamanız yetmez. İlgili kurumun bu bağışı kabul etmesi de gerekir. Bu nedenle Sosyoloji Bölümü kitaplığına, eğer geri çevrilirse Galatasaray Lisesi kitaplığına, oradan da geri çevrilirse kendilerinin uygun görecekleri bir kuruma verilmesi koşuluyla kitaplarımı Kemal Tahir Vakfına bırakmayı tasarlıyorum." Baykan Sezer'in ölümünden sonra kitapları ile ilgili yukarıdaki üç seçenek de gerçekleşmemiştir. Son olarak yukarıda değinilen "kendi kullanımına uygun hale sokmak" konusunun Baykan Sezer'in kendine has bilim anlayışı ve bilimsel yazım ve çalışma biçimine işaret ettiğini belirtelim. Türkiye'de bilgisayar daha çok yeni ve kullanımı oldukça sınırlıyken Baykan Sezer Armstard marka bir İngiliz bilgisayarı kullanmaya başlamıştır. Bilgisayarın hard diski ve bugünkü gibi ofis programı yoktur. Baykan Sezer yukarıda sözü edilen arkadaşlarıyla kafa yormuş ve üniversitedeki yoklama, not, sınav gibi işler için programlar oluşturduğu gibi fiziki müdahale ile de bilgisayarı standardın dışında bir yapıya kavuşturmuştur. Salt bu da değil. Yine özel olarak dizayn edip yaptırdığı bilgisayar sehpası ve bunun gözlerine yine kendi ihtiyaçları doğrultusunda A-4 kâğıdından kibrit kutusundan biraz daha büyük ebatlara kadar farklı ölçülerde kestirdiği kağıtları koymuştur. İlginçtir, birisine kitabını verirken yazdığı birkaç kelime ve imzası dışında Baykan Sezer'in el yazısını gören çok az insan vardır. Baykan Sezer bazen bir adres veya telefon numarası vermesi gerektiğinde, bilgisayarının yazıcısına o kibrit kutusundan biraz büyük kağıtlardan birini takar ve çıktı alarak verirdi. "Kendi kullanımına uygun hale sokmak", Baykan Sezer'in okuma, not alma kaynaklardan yararlanma biçimi konusunda da karşımıza çıkar. Baykan Sezer, kitaplarda altı çizilecek yerleri bilgisayara girerdi. Çok zengin ve sistemli okuma notları vardı. Bu notları da etik ihlal yapmadan birebir alıntı yerine çok farklı tarzda ve kendine mal ederek kullanırdı.

Sonuç Olarak

Lisans öğrenciliğinin ikinci sınıfından başlayarak sınav ve ödevlerde öğrencilerinden salt verili bilgileri aktarmalarını değil, kendi sözlerini de söylemelerini ısrarla istemesi, Baykan Sezer'in hâkim bilim anlayışı önündeki tutumunu göstermesi açısından önemlidir. Sezer'in sosyoloji anlayışı gelişerek yaygınlaşacaktır ve Baykan Sezer sadece dünyada çağdaş sosyolojinin değil, sosyoloji tarihinin de önemli isimleri arasında yer alacaktır.

Etik Kurul Raporu: Bu çalışma için etik kurul raporu gerekliliği bulunmamaktadır.
Katkı oranı beyanı: %100
Çatışma beyanı: Makalede, herhangi bir kurum, kuruluş ve kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.